definiowany, funkcjonujący w różnych obszarach nauki — może określać zjawiska i procesy obecne w różnych sferach życia społecznego. W odniesieniu do W. Sikory oznacza pewien trend literacki i aktywność kulturalną rozwijaną w określonych obszarach geograficznych. Obejmuje swym zakresem znaczeniowym zarówno odrębności językowe, kulturalne, jak i sentyment wobec pewnego terytorium, przekonanie, iż społeczność je zamieszkująca wytworzyła pewne godne pamięci, wartościowe wzory zachowań. W dzisiejszym świecie, poddawanych poprzez kulturę masową globalizacji, uznawany bywa za skuteczne narzędzie ograniczania i amortyzowania negatywnych skutków tejże globalizacji, takich choćby, jak popularyzacja doktryny konsumeryzmu, dyktat wyłącznie liberalnego wzoru rozwoju itp. Niektórzy dostrzegają w nim również metodę pozytywnego dopełnienia globalizmu, z pewnością bowiem służy zintensyfikowaniu podmiotowości regionów.

Regionalizm ma swojego poprzednika w folklorystyce, która na terenach polskich rozwijała się już od pierwszej połowy XIX wieku, zajmując się umysłowo-artystyczną kulturą ludową, a więc wierzeniami, obyczajami i ludową twórczością słowną. Wymienia się przy tej okazji pierwszych folklorystów polskich, poczynając od Zoriana Dołęgi-Chodakowskiego, poprzez R. Zmorskiego, R. Berwińskiego, J. Lompę, L. Siemieńskiego, S. Goszczyńskiego po najslawniejszego z nich O. Kolberga, który stworzył prawdziwą siedemdziesięciotomową encyklopedię, opisującą i zawierającą zebrane przez niego „ludowe zwyczaje, sposób życia, mowę, podania, pieśni, przysłowia, obrzędy, gusła, zabawy, muzykę, tańce”, jak głosi tytuł owego wiekopomnego dzieła.

W takim właśnie (częściowo domyślnym) wciąż żywo się rozwijającym kontekście osadził Libor Martinek znaczną część dokonań artystycznych Władysława Sikory. Dzisiejsze zainteresowania folklorem, regionalizmem zdają się potwierdzać słuszność takiego postępowania, gdyż wskazują, jak żywotna i aktualna to wciąż twórczość. Szkoda tylko, że tak mało znana jest Czechom, w których państwie się narodziła i rozwijała! Po czesku bowiem — z wyjątkiem poszczególnych, dość licznych, co prawda, wierszy — nie wydano żadnego tomiku poezji Sikory ani żadnej jego powieści, o czym powiadają czytelnika monografii końcowe jej partie. Paradoksalnie więc pierwsza czeska monografia twórczości artystycznej Sikory ukazuje się wcześniej niż jego twórczość... Ale może właśnie ona uczyni wyłom w tej nieco niepokojącej ścianie milczenia?

Krystyna Kardyni-Pelikanová

• • •

DOI: 10.19195/0137-1150.162.13

Kamila Woźniak, *Wtajemniczenia. Szkice o motywach inicjacyjnych w prozie czeskiej XX wieku*, Universitas, Kraków 2015, 190 s.

Monografia *Wtajemniczenia. Szkice o motywach inicjacyjnych w prozie czeskiej XX wieku* autorstwa Kamili Woźniak — wrocławskiej bohemistki i polonistki, należącej do młodej generacji polskich naukowców, podzielona jest na cztery komplementarne rozdziały, w których autorka problematyzuje różne, szeroko pojęte inicjacje, nie ograniczając się jedynie do tradycyjnego rozumienia tego pojęcia, które znane jest na przykład z dzieł M. Eliadego, ale tworząc swoją własną, oryginalną i ciekawą typologię, popartą odpowiednio wybraną metodologią. W poszczególnych rozdziałach, poświęconych różnym typom inicjacji, analizuje wybrane teksty czeskich prozaików, przede wszystkim tworzących w pierwszej połowie XX wieku, właśnie pod kątem wtajemniczenia.

W pierwszym rozdziale zatytułowanym *Dziecięcy świat inicjacji, wyobraźni i wspomnień* zaprasza czytelnika w podróż do świata utworów literackich Jindřicha Štyrského, Vítězslava Nezvala i Oty Pavla. Szczególnie wart podkreślenia jest podrozdział poświęcony mniej znanemu tekstowi Nezvala *Sexuální nocturno*. Autorka akcentuje tu istotność inicjacji seksualnej przyszłego

poety i wpływ całego jego pobytu w mieście Třebíč na ukształtowanie się specyficznego odbioru świata, co znajduje później swoją realizację w nietypowej i oryginalnej twórczości poety. Autorka przekrojowo charakteryzuje przemiany czeskiej literatury o tematyce erotycznej w ciągu wieków. Ciekawy kontekst mogłaby zaoferować nieco zapomniana, ale istotna poznawczo publikacja naukowa *Sex a tabu v české kultuře 19. století* (Praha, 1999), w której kwestiom tym poświęcają uwagę tak uznawani czescy naukowcy, jak Dalibor Tureček, Vladimír Macura czy Aleš Haman oraz zagraniczni bohemiści, jak Robert Pynsent i Alfred Thomas.

Drugi rozdział — *Inicjacje mistyczne* — dotyka kwestii skomplikowanych i mogących stwarzać pewne trudności czytelnikowi, który nie zajmuje się tą problematyką. Kamila Woźniak bada inicjacje mistyczne na przykładzie twórczości Ladislava Klímy i Gustava Meyrinka. Decyduje się podjąć niełatwego zadania i wyłożyć skomplikowaną i nie zawsze spójną filozofię Ladislava Klímy. Odchodzi nieco od tematyki inicjacji, by zagłębić się zawiłości myślenia Klímy, co pozostaje w zgodzie z jej zainteresowaniami badawczymi — jej pierwsza monografia *Ladislav Klíma i Stanislav Przybyszewski. W kręgu nihilizmu gnostycznego* (Wrocław, 2011) skoncentrowana była właśnie na tej tematyce i na paralelach w twórczości Klímy i Przybyszewskiego. W drugiej części rozdziału, analizując mniej znane opowiadania Gustava Meyrinka, autorka pisze o specyfice praskiej niemieckojęzycznej literatury; można było tu wykorzystać na przykład ponadczterystostronicową monografię *Dějiny německé literatury v Čechách 1900–1939* autorstwa Josefa Mühlberga (Ústí nad Labem, 2006).

Rozdział trzeci, opatrzony tytułem *Richarda Weinera imago homo, imago mundi* poświęcony jest inicjacji negatywnej. Autorka ponownie sięga do twórczości niełatwej w odbiorze, stanowiącej pewnego rodzaju wyzwanie intelektualne, podobnie jak w przypadku utworów Klímy. Woźniak bada tu między innymi fascynującą figurę sobowtóra, którą analizuje w kontekście jednego z opowiadań Weinera ze zbioru *Litice*.

W ostatnim rozdziale rozprawy zatytułowanym *Inicjacje społeczne* wrocławska badaczka zagłębia się w twórczość Viktora Dyka, Egona Hostovskiego i Jaroslava Havlíčka. Koncentruje się na inicjacji jakże istotnej z punktu widzenia współczesnego człowieka — a mianowicie bada proces wtapiania się w obce środowisko, a może raczej pracochłonnego przystosowywania się do nowych okoliczności i nowych warunków. Punkt wyjścia stanowi dla badaczki gatunek powieści psychologicznej, warto było w tym kontekście sięgnąć po tom pokonferencyjny *Hlavní téma: psychologická próza* (Hradec Kralové, 1994), w którym autorzy przedstawiają wyniki badania twórczości właśnie Jaroslava Havlíčka i Egona Hostovskiego.

Kamila Woźniak dotyka w swojej monografii kwestii istotnych, konstytuujących ludzkie bycie w świecie, dlatego też jej książka stanowi ważną pozycję nie tylko z punktu widzenia studiów bohemistycznych, lecz także ogólnie z perspektywy całej humanistyki. Pokazuje mechanizmy inicjacyjne, które są bliskie każdemu człowiekowi, a właśnie w czeskiej literaturze znalazły swoją artystyczną realizację. Autorka tworzy bogatą i wielowątkową mapę różnych typów inicjacji, nie bojąc się zagłębić w najbardziej nawet osobiste i trudne doświadczenia, którym poszczególni twórcy musieli stawić czoła.

Za kolejny atut monografii Kamili Woźniak można uznać to, iż celowo schodzi z wytartych szlaków badań bohemistycznych i za cel swoich badań obiera teksty mniej znane, zapomniane, które jednak cechuje wysoka wartość artystyczna i które w ciekawy sposób dopełnić mogą recepcję twórczości poszczególnych pisarzy. Horyzont badawczy wyznaczony przez autorkę jest konkretny, udało jej się spełnić stawiane sobie cele. Warto podkreślić, iż Woźniak celowo omija w swoich badaniach twórczość pisarzy najbardziej popularnych w Polsce — Milana Kundery i Bohumila Hrabala — skupiając się na twórczości mniej znanej, ale po wielokroć nie mniej istotnej i artystycznie wartościowej. Publikacja pełni tym samym ważną funkcję popularyzatorską, przybliży bowiem polskiemu czytelnikowi postacie pozostające w cieniu, ale niezmiernie istotne dla zrozumienia charakteru tak bogatego, a dla polskiego czytelnika często ograniczającego się do kilku najważniejszych nazwisk, życia kulturalnego i duchowego naszych południowych sąsiadów.

Mam tu na myśli przede wszystkim postać Jindřicha Štyrského, ale również Ladislava Klímy, który, zapewne także dzięki staraniom samej wrocławskiej badaczki, staje się coraz bardziej popularny również w Polsce. Książka ta ponadto może stać się impulsem dla tłumaczy, ponieważ autorka zajmuje się tekstami mniej znanymi, dzięki temu może stanowić zachętę do przybliżenia konkretnych tekstów szerszej publiczności.

Monografia została napisana przejrzystym językiem, autorka nie dała się zwieść zgubnym pokusom pseudonaukowej nowomowy. Pewne stwierdzenia mogą budzić wątpliwości natury merytorycznej, na przykład: „nie wydaje mi się, że Karla Čapka można uznać za przedstawiciela powieści realistycznej” (s. 158), jego wielowątkową twórczość niezwykle trudno zasufladkować, ale są to kwestie dodatkowe, pozostające poza głównym nurtem rozważań autorki, a więc niemające wpływu na wnioski, do których dochodzi badaczka.

Autorka jasno wyznacza cel swoich badań — adresuje swoją książkę nie tylko do wąskiego kręgu bohemistów i slawistów, lecz także do wszystkich, którym na przeszkodzie w poznawaniu czeskiej kultury i literatury stoi język i nieznanomość kontekstu kulturowego. Autorka potrafi kwestie niełatwe, związane z psychoanalizą i najbardziej skrytymi procesami myślowymi i duchowymi czy też ze specyfiką czeskiej kultury i historii, ująć syntetycznie i przejrzysto. Wyniki swoich badań opisuje w taki sposób, by były one jasne i logiczne. Nie obciąża czytelnika dygresjami i zawiłymi dywagacjami, prowadzi wywód przystępnie, ale jednocześnie pokazuje swoją erudycję. Uwagę zwraca bogata bibliografia, w której znajduje się wiele pozycji kluczowych dla poznania kwestii inicjacji.

Autorka potrafi odważnie zmierzyć się z zagadnieniami niełatwymi, ale dotyczącymi każdego człowieka, dlatego ważny jest w książce, oprócz aspektu *stricte* naukowego, także ogólnoludzki, głęboko humanistyczny wydźwięk i wymiar przemysłów. Stawiane są tu pytania, które mogą, a nawet powinny zostać bez odpowiedzi, zmuszając bowiem tym samym czytelnika do eksploracji na własną rękę. Pewne kwestie, poruszane przez autorkę, na przykład problematyka inicjacji społecznej, wkraczania w obce, czasem nieprzyjazne środowisko, nabierają nowych, nierzadko nieoczekiwanych aktualizacji w procesie przemian społecznych, których jesteśmy obecnie świadkami, a problemy uniwersalne, jak inicjacja — dojrzwianie i przechodzenie w szeroko pojmowaną dorosłość, poszukiwanie własnej tożsamości, problematyka iluminacji zawsze pozostaną w centrum zainteresowania istot myślących i czujących.

Agnieszka Janiec-Nyitrai

• • •

DOI: 10.19195/0137-1150.162.14

Katarína Bednárová, *Dejiny umeleckého prekladu na Slovensku I. Od sakrálného k profánnemu*, Veda, Bratislava 2013, 304 s.

Bratysławskie wydawnictwo Veda opublikowało w 2013 roku monografię Kataríny Bednárovej *Dejiny umeleckého prekladu na Slovensku I. Od sakrálného k profánnemu*. Autorka bierze udział w projekcie *Historia prekladu w Europie Środkowej w Centrum d'Etude de l'Europemédiane* w INALCO w Paryżu, który jest połączony z programem Zakładu Translatologicznego Instytutu Literatury Światowej Słowackiej Akademii Nauk w Bratysławie, dlatego zdecydowała się na opublikowanie uzyskanych doświadczeń i materiałów w poszerzonej i spójnej formie. Jak autorka pisze w przedmowie, nie jest możliwe zamieszczenie zebranego materiału w jednym tomie. Z zaplanowanej pięciotomowej serii ukazała się zatem część pierwsza, w której nie tylko poznajemy wybrane zagadnienia, ale która dzięki obecności obszernego pierwszego rozdziału stanowi także zaplecze teoretyczne dla całego projektu, tzn. dla wszystkich tomów monografii.